

Koster øerne og Bohus- läns skærgård fra Rigs- grænsen til Havstenssund 5.-21. juli 2013

Dagbog af Hans Ketil

I 2009 åbnede Norge og Sverige en sammenhængende maritim nationalpark omkring de norske øer Ytre Hvaler og de svenske Koster øer. Den svenske del dækker et areal på 400 km² – hvoraf kun de 8 km² er land. Kosterhavets nationalpark er det mest artsrige havområde i Sverige, hvilket skyldes mødet mellem kolde og varme havstrømme, variationen i saltindholdet og dybder fra 0-400 meter. På nationalparkens hjemmeside <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/kosterhavet/Sv/om-nationalparken/Pages/filmer.aspx> kan man se en introduktionsfilm til nationalparken, og det var bl.a. denne film, som fik os til sidst i januar at beslutte, at årets sommertur skulle gå til dette område med fugle- og ikke mindst sælreservater.

Fredag d. 5. juli: Bornholm – Resö - Vadholmen. 2,2 km.

Rejseholdet består i igen i år af Birthe, Hans-Jørgen, Kim, Lotte og Hans. Anne-Mette vil starte alene fra Grebbestad, ca. 20 km sydligere end os andre og slutte sig til os efter en uges tid for at tvinge sig selv til at træne navigation. Efter et sidste planlægningsmøde d. 21. juni hos Birthe og Hans-Jørgen var der kun ét spændingsmoment tilbage: Lotte havde solgt sin kajak og bestilt en ny i februar, og den var endnu ikke kommet. Efter flere forsinkelser blev den endelig leveret kun to dage før afrejsen. Vi mødtes derfor glade og forventningsfulde i Bornholmstrafikkens opmarchbåse fredag d. 5. juli med afgang kl. 06³⁰ til Ystad. Turen gik planmæssigt små 500 km nordpå og sluttede ud mod en lille holm, som Kim havde fundet på Google Earth som et godt udgangspunkt. Meget kan man aflæse her, men det fremgik ikke, at vejdæmningen ud til holmen var spærret med en vejbohm med lås. Altså: Ny plan! Halvanden time senere endte vi ude på Resö, 15 km syd for Strömstad, hvor vi fandt en langtids-parkering, gode isætningsforhold og flere småøer med teltmuligheder inden for kort afstand. Vi læssede kajakkerne til bristepunktet og spiste Birthes medbragte frikadeller med lækker tilbehør, inden vi satte i søen. Vi roede først ud til øen Bissen, men fortsatte til Vadholmen og fandt efter et par kilometers roning en god

Hans-Jørgen, Birthe, Lotte, Hans og Kim

plads. Kl. 21 var lejren etableret, og vi kunne endelig sætte os til rette på en solfyldt klippe og nyde aftenkaffen med Pancys kage, som Kim havde medbragt, og en kop rødvin. Det er de lyse nætter, vi er næsten i Norge, så solen går først ned kl. 22³⁰. Helt mørkt bliver det aldrig, men vi var tilpas trætte, da vi senere krøb i soveposerne for at få en velfortjent nattesøvn, spændte på, hvad de næste mange dage ville bringe.

Lørdag d. 6. juli:

Vadholmen – Yttre Arsklåvet – Ramsö – Ramsökalven – Ramsholmen – St. Tjälleskär. 14,1 km.

Sidste år, da vi var i Fjällbacka området, håbede vi på at kunne krydse de 8 km ud til Väderøerne og havde derfor lagt os på spring på læsiden af Vedholmen, den sidste trædesten ud til åbent hav, men vinden var for stærk i det tidsvindue, vi rådede over, så vi måtte opgive. Det var derfor med en vis spænding, at vi havde fulgt langtidsprognoserne for Kosterhavet, da stærk blæst ville binde os til den indre skærgård. Vi er dog

Udsigt fra lejren på St. Tjälleskär

optimistiske denne gang, for www.yr.no lover fuld sol, svag vind og ingen nedbør de næste 9 dage, og det skal vise sig at komme til at passe meget godt. Under en skyfri himmel ror vi mod NV over Nötet og Kackholmen til Yttre Arsklåvet, som vi bruger som afsæt til det 3 km lange kryds over Koster fjorden ud til Ramsö, der er den nærmeste af Koster øerne. Vi holder gruppen samlet, især da vi krydser sejlrenden. Det er højsæson, og der er en stærk trafik af sejlskibe og hurtiggående motorbåde. Det er måske det mest befærdede område, vi endnu har besøgt. Vi kommer over til Ramsö i god behold og fortsætter til Ramsökalven, hvor vi går i land for at bade og spise frokost. Vandets saltindhold er højt (3,5 % til forskel fra Østersøens brakvand på 0,5 %), og vi skal igen til at vænne os til at holde udkig efter brandmænd eller maneter, som svenskerne kalder dem. Efter 10 års

ferier i den svenske skærgård ser vi for første gang sæler. De popper op rundt omkring og kigger nysgerrigt på os, og inde på de varme klipper ligger de og soler sig. Efter pausen tager vi nord om Ramsholmen til St. Tjälleskär, hvor vi efter en del søgen finder en paradisisk plet i en stille vig mellem Store og Lille Tjälleskär. Smukkere udsigt til aftenmaden kan ikke tænkes. Man må ikke campere på de to hovedøer Nord og Syd Koster. Vi må derfor telte på en af de mange små øer, der ligger rundt om hovedøerne, men det passer os fint, og mulighederne er mange. Hans-Jørgen diskurser op med kødsovs og rødvin. Livet er herligt. Vi nyder den stille, lune aften og stedets skønhed.

Søndag d. 7. juli: St. Tjälleskär – Ursholmen – St. Tjälleskär. 9,75 km

I dag skal vi så langt ud i havet som man kan komme. Vi sætter en sydvestlig kurs, som vil føre os gennem et mylder af skær og holme og videre ud til Ursholmen. Vi passerer et område, hvor skærene ligger så tæt, at vi føler os som i en labyrint af snævre passager, hvor vi skal passe på ikke at blive væk for hinanden. Det er sælbeskyttelsesområde, og vi ser da også en del undervejs, så nu får vi revanche for de sidste ti år, hvor vi ikke har set skyggen af en sæl. I vandkanten går de karakteristiske strandskader og pikker i vandet, og ternerne dykker efter småfisk. Vel ude af labyrinten krydser vi den sidste kilometer over til Ursholmen, som egentlig er 2 holme: Inre og Yttre Ursholmen. Det er nemt at styre efter silhuetten af de to fyr på Yttre, som er Sveriges vestligst beliggende fyr. Vi går i land ved den lille brygge for at tage øen nærmere i øjesyn. Ursholmen har sin egen historie. Oprindeligt byggede man i 1849 to tvillingefyr inde på Nordkoster, men de stod så højt, at bådførerne forvekslede dem med stjerner, ligesom lavt hængende skyer i dårligt vejr kunne dække for lyset. I 1891 byggede man derfor to nye tvillingefyr herude på Ursholmen. Man byggede tvillingefyr for at kunne skelne dem fra andre fyr. I 1930 havde teknikken med roterende棱镜 gjort det muligt at give hver enkelt fyr sin unikke lyskarakter, så for at spare arbejde og brændstof tog man nordtårnet ud af drift og fjernede prismehuset. Oprindeligt boede der 3 familier herude for at passe fyrene. Man fragtede frugtbar jord ud til øen for at kunne dyrke grøntsager. Man holdt høns, grise og får – ja på et tidspunkt også en ko. Sammen med jagt og fiskeri var det muligt for beboerne at være nogenlunde selvforsynende med den

basale føde. I dag er fyret selvfølgelig automatiseret, og de rødmaledede træbygninger står blot som et museum for en svunden tid. Fra bryggen følger vi stien op til fyrboligerne, der ligger som fritstående huse i en firkant omkring en græsklædt plads. Stien fører videre op til fyrene, hvor der er en formidabel udsigt over det åbne hav mod vest og skærgården mod øst, og selv på denne solfyldte dag får man en fornemmelse af de barske levevilkår på denne gudsforladte udpost. Her fra ligger husene en grønlandsk bygd – kun lidt spredt græs mellem de nøgne klipper. Der er indrettet et lille museum i en træbygning. Nøglen kan man hente i fyrboligen, men der er ingen hjemme, så vi må nøjes med at kigge ind gennem vinduerne, inden vi går tilbage til bryggen. Ved hjælp af en spand i en snor trækker vi vand op fra en lille brønd, spiser frokost og snorkler i det lille beskyttede løb mellem de to øer. Efter en lille morfar på de solvarme klipper forlader vi Ursholmen. Det er blæst op, men vi kan stort set surfe i læ af øen, indtil vi kommer tilbage til den beskyttede labyrint. Tilbage i lejren ser vi, at 14 norske motorbåde har fortøjet til klipperne på den anden side af renden. De sidder rundt om grillen, og mens vi spiser Lottes kylling i karry, begynder én at spille harmonika til fællessang. Veldig hyggeligt og stemningsfuldt, men da de senere trækker ned i bådene for gå til køjs er der en trio, en mand og to kvinder, der fortsætter. Han spiller guitar, den ene kvinde synger melodistemme, men den anden sætter i med en skingrende falsk anden stemme, og sådan kører de gennem hele repertoiret af hits gennem de sidste 50 år. Først da klokken bliver 3 stopper cirkuset, så vi kan få lidt søvn i øjnene. Man burde indføre en passus om nattero i allemandsretten.

Tjenesteboligerne på Ursholmen

Mandag d. 8. juli: St. Tjälleskär – Bockholmen – Arholmen – Jutholmen – St. Tenholmen. 14,1 km.

I naturreservatet må man kun overnatte eller ankre op to nætter på samme sted. Vi tog det ikke altid helt så bogstaveligt, men i dag vil vi flytte nordpå, så vi pakker lejren sammen, giver os god tid til at bade og spise morgenmad, så vi letter først anker kl. 11³⁰ – natten var jo heller ikke så lang takket være sangtrioen. Der er ca. ½ meters forskel på flod og ebbe, så i de fladvandede områder som her kan vandlinjen godt flytte sig 20 meter eller mere. Mange lavvandede passager kan kun passeres ved flod. Andre passager er spærret af opskyllede sten, så man kan ikke altid stole på kortet. Det er desværre ebbe, da vi sætter ud, og vi mærker rigtigt, hvor tungt lastede kajakkerne er, da vi skal slæbe dem ud, hvor de kan flyde. Kursen er NV hele dagen. Solen brænder fra en skyfri himmel, og der er ikke en vind, der rør sig. Perfekt vejr til at følge perlerækken af øer på ydersiden af Syd-Koster. Fantastiske klippeformationer glider forbi os, mange steder med vældige, sorte diabas gange, som er skudt op i klipperevnerne, der er opstået ved jordrystelser. Andre steder er der vidstrakte sletter med rullesten, som isen har efterladt i mægtige floddeltaer. Klipperne er meget forskellige fra hvad vi hidtil har set i andre områder. Høje, knudrede, glatslebne granitklipper med slyngede mønstre i mange farver. Der er intet sted så smukt at opholde sig som her på tærsklen til det åbne hav med klukkende bølger mod kajakkens si-

Havnen på Nordkoster

der. Vi undersøger de teltmuligheder, vi kommer forbi undervejs, men de er enten for små eller ringe. Ved 3-tiden lægger vi ind for at holde frokostpause og bader igen i det lune vand. Vi slutter på St. Tenholmen, som ligger ud for sundet mellem Nord- og Syd-Koster. Efter at have slået lejr ror vi en tur ind til bebyggelsen i

Koster sundet og henter vand og køber slik og souvenirs i restaurant Strandkanten med inden- og udendørs servering og et lille salgsløkal proppet til bristepunktet med alskens ting og sager, så man skal bevæge sig forsigtigt omkring. Lotte og Birthe køber hver en fin strandskade udskåret i træ, og jeg falder for en model af fyret på Ursholmen til fyrfadsllys. Vi ser på de store lystyachter, som ligger her, og ser verdens mindste kædefærge, som fragter folk de 100 meter frem og tilbage mellem de to hovedøer. Det koster en 10'er pr. tur, og der er sommetider lange køer, så det må være en god forretning. Efter hjemkomsten til lejren spiser vi aftensmad lidt over 9. Inden vi går til køjs går vi op på klippen og ser den smukkeste solnedgang. Her på St. Tenholmen må man ikke telte mellem klokken 10 og 18, da det er et yndet mål for badegæster, så vi skal tidligt op for at kunne være ude af klappen, inden det store rykind.

Tirsdag d. 9. juli: St. Tenholmen – Saltholmen. 8,91 km.

Står op kl. 8 og er klar til afgang kl. 10 som planlagt – vi kan godt, når det skal være. Vi går i læ af St. Tenholmen, så længe vi kan og fortsætter så videre nordpå i åbent hav. Der er en god vestenvind og livlige bølger og reflekser, så der danses med bølger, indtil vi kan dreje østpå om til læsiden af Nord-Koster. Så et lille kryds til Saltholmen, hvor vi ror nogle kilometer frem og tilbage for at finde en god frokostplads. Til sidst går vi i land på en solrig strand med læ og "sand". Der er ingen sandstrande heroppe, som vi kender det hjemmefra. I de beskyttede vige er bunden snarere leret, hvor man synker mere eller mindre i, og i havvigene består stranden af skaller fra snegle, muslinger og østers. Hvor skallerne er fint malede føles det nærmest som sand, bare sværere at børste af. Hvor der er skyllet skaller op fornylig er de knækkede skaller knivskarpe og hård kost for fødderne, men det kunne fint bruges som træningslejr for vordende fakirer. Efter pausen med alle de traditionelle ingredienser fortsætter vi en kort strækning syd på og finder en god lejrplads efter anvisning fra vores bibel "Padla kajak

Frokost pause i smukke omgivelser

och tälta i Bohuslän" – tag ikke af sted uden disse hæfter fra Orust Kajakcenter! En sms fra Anne-Mette fortæller, at hun vil slutte sig til os ud på aftenen. Vi tager øen i besiddelse og nyder lejrlevets glæder med bad og en god bog i solen. Vi går en tur og hilser på en flok geder, som vi forklarer, at vi ikke har noget interessant i teltene. De synes at forstå den venlige henstilling og gumler sig med stoisk ro videre ud over klipperne. Ved 18 tiden ankommer Anne-Mette og kan fortælle spændende ting om et kursus med Helen Wilson, som hun var heldig at deltage i i Grebbestad, om voldsomme bølger rundt om Tjurpannen, et sted frygtet af alle søfolk, men også om mere fredelige og smukke turoplevelser som vores. Efter aftensmaden går vi igen op på en klippe for at se solen gå ned i havet og slutter så dagen af med en kop Irish coffee.

Onsdag d. 10. juli: Saltholmen – Koster øerne – Rörvik – Saltholmen. 6,1 km.

Det er blæst op - 14 m/s – men det skulle lægge sig lidt hen på eftermiddagen, så vi tager en rolig og afslappet formiddag med lejrlev og gåture. Hen på eftermiddagen tager vi ind i Koster sundet, for det er tid at bunkre madvarer og vand. Vi leger turister, først på Nord-Koster, hvor vi fylder vand på dunkene og frekventerer iskiosken, inden vi ror over sundet til Nord-Koster. Først besøger vi lokalmuseet som giver et billede af livet på øerne før i tiden. Bagefter følger vi grusvejen gennem skoven ind på øen for at opsøge en ICA forretning. På øerne er der bilforbud, så der er god gang i cykeludlejningen på havnen. Man klarer transporten rundt på øen med traktorer, cykler, eldrevne golfvogne og ikke mindst et stort antal 3-hjulede ladknallerter. På ladet fragter man varer eller hele familier. Det kunne ligne et trafikbille-

Sneglehuse og muslingeskaller i tykke lag.

de fra Østen. Der er temmelig meget længere op til forretningen, end vi havde forestillet os. Vi følger modstrømmen af folk med gule plastposer fra ICA, indtil vi efter et par kilometer kommer frem til butikken. Aldrig har jeg set så mange mennesker i så lille en butik. Kassekøen starter lige inden for døren og slynger sig langsomt frem gennem de meget smalle gange. Det er om at holde godt øje med varerne på vejen rundt, for hvis man misser noget undervejs, er der ingen mulighed for at gå tilbage mod strømmen. Heldigvis er vi flere, så vi kan bede hinanden om hjælp, og det lykkes faktisk at komme ud med nogenlunde det vi manglede. Godt man ikke er ansat til at fylde hylder op i sådan en trængsel! Vel ude i solen sætter vi os ved et bord og nyder en velfortjent is, og så går turen tilbage til havnen med fyldte poser. Vi laster kajakkerne, går ud af sundet i østlig retning og følger Syd-Kosters kyst ned til Rörvik for at finde den ene af flere snorkelruter, som vi vil prøve i morgen, når vi skal denne vej forbi. Vi finder ruten og går så nordpå tilbage mod lejren og er hjemme ved 21 tiden. Aftenen går med hygge tilsat rødvin, gin og tonic, så det bliver ret sent inden vi rammer liggeunderlaget.

Torsdag d. 11. juli: Saltholmen – Rörvik – Ekenäs – L. og St. Brattskär. 7,87 km.

Vi står op til endnu en dejlig morgen med sol, pakker sammen, forlader Saltholmen og ror sydpå til Rörvik, en lille badevig, for at prøve snorkelruten. Ude i vandet ligger en bøj, som fortæller, at der kan være

svømmere i vandet og at opankring er forbudt. Inde på stranden står en informationstavle med et kort over den 200 meter lange rute. I vandkanten ligger en flise, som angiver rutens start, og herfra er trukket en line på bunden, som man skal følge. Undervejs ligger der 8 informationstavler på bunden med oplysninger om de forskellige undervandsmiljøer. Jeg sænker mit termometer ned for at måle vandtemperaturen. "Det behøver du ikke", siger Hans-Jørgen, som allerede har stukket fødderne i, "for det er 19½°, kan jeg mærke". Ja, ja, wise guy, tænker jeg, og venter et minut, inden jeg trækker termometret op og aflæser: præcis 19½°! Vi ifører os svømmebriller og snorkel, nogle har våddragt med til det samme, og tager ruten rundt. Her er mange forskellige tangplanter, som er karakteristiske for havet her. Vi ser små fiskestimer, en gigantisk fladfisk (60 centimeter i diameter), blå søstjerner og krabber, muslinger og snegle - jo her er mere liv at se på end i de hjemlige farvande. Efter svømmeturen er vi gen-

nemkolde og må finde læ bag en klippe for at få varmen igen, mens vi spiser frokost. Vi går videre sydpå til den lille havn Ekenäs og trækker op på en betonslike mellem marinaens brygger og søboder. Vi besøger Naturum, den største af flere "porte" til Kosterhavet. Det er et moderne showroom med plancher, akvarier, udstillingsmontrer, salg af bøger og andre gaveartikler med relevans til Kosterhavets maritime nationalpark. I den store biograf ser vi filmen, som der er link til først i beretningen. Ude i solen går lækkersulten amok, og vi inhalerer is, pølser, fiskespecialiteter og slik m.m. De sidste dage har stået på dåsemad, så enhver afveksling er velkommen. Imens betragter vi sommerlivet, der udfolder sig overalt i havnen. Efter at have fyldt vandposerne forlader vi Ekenäs og går videre sydpå langs Syd-Koster, hvorefter vi krydser ud til St. Brattskär. Her finder vi for enden af en lang smal vig en paradissk stor grøn græsmark med læ givende klipper til begge sider. Det er primitiv camping, når det er bedst. Vi tager området i besiddelse og nyder aftenen i de smukke omgivelser. Det er Birthe og Hans-Jørgens sidste aften, for de skal hjem i morgen og modtage feriegæster.

Det er svært at finde en smukkere lejrplads

Fredag d. 12. juli: St. Brattskär – Resö – Ramsö – St. Tjälleskär – St. Brattskär. 24 km.

Vi lader lejren stå og forlader stedet i 2 grupper. Lotte og Anne-Mette tager ud i sælreservatet, og Kim og jeg følger Birthe og Hans-Jørgen ind til bilerne på Resö for at hjælpe med at læsse deres kajaker på bilen. Vi tager det 4 km lange kryds over til Gofferholmene (ja noget skal de jo hedde alle de tusinde holme og

skær), runder Inre Arsklåvet og slår et smut rundt om Ommerholmen inden vi går i land på Resö. Det er ebbe, og vi må slæbe de tungt lastede kajakker de sidste 50 meter for at komme på land. Hans-Jørgen henter sin bil og vi lægger kajakkerne op. Da de er klar til afgang sætter vi os for at spise frokost og opdager, at vi har misforstået hinanden mht. maden. Vi har kun brød med til to og næsten intet pålæg, så det bliver et noget sølle måltid for 4 sultne maver. Vi tager afsked og siger farvel og tak for denne gang, og da Birthe og Hans-Jørgen er kørt, tanker Kim og jeg vand på bryggen og går så op til kiosken for at købe supplerende dåsemad til de næste par dage, men udvalget er mildest talt sparsomt, så det er en lidt vanskelig opgave. Til sidst investerer vi i en kage fyldt med sukker og snask, som vi nyder til kaffen, inden vi skal krydse tilbage igen. Vi går lidt sydligere og rammer nordspidsen af Ramsö for et lille hvil, inden vi tager videre syd om Skareskär og op gennem en af de mange labyrinter nord for St. Tjälleskär. Vi ser en del nysgerrige sæler, som stikker hovedet op og udveksler meninger om de underlige turister, som bare turer rundt her for sjov. Vi er tilbage i lejren på St. Brattskär ved 21 tiden og modtager en sms fra Lotte og Anne-Mette om, at de regner med at være hjemme kl. 22. Så vi varmer lidt mad og spiser, indtil pigerne ankommer så præcist, at vi har dem mistænkt for at have ligge i venteposition bag de nærmeste klipper og holdt øje med klokken. De har haft en dejlig tur ud i sælreservatet med gode bølger og en masse sæler, så alle er glade og tilfredse og klar til at gå i køjen da klokken bliver 23.

Masser af sæler på de ydre skær

Lørdag d. 13. juli: St. Brattskär – Saltö – Rundö – Varnarna. 8,52 km.

Vågnede først kl. 10³⁰! Det er overskyet og blæsende. Meteorologerne varsler vind op til 14 m/s de følgende dage, så vi vil forlade Kosterøerne senere på dagen, når vinden har løjet lidt af, og krydse over til den indre skærgård, hvor vi kan fortsætte ferien i mere beskyttede farvande. Anne-Mette og Kim tager på tur et par timer ud i vinden og bølgerne, og Lotte og jeg tager en slapper. Vi spiser aftensmad og pakker lejren sammen, og så er det farvel til Kosterøerne for denne gang,

Med Koster øerne om bagbord

men vi har været usandsynligt heldige og er taknemmelige for at kunne færdes en hel uge i den yderste skærgård og fået set alt det, som vi havde håbet på. 8 dage i rap uden en dråbe regn, masser af sol og tilpas vind og bølger. For fjerde og sidste gang krydser vi Kosterfjorden, går stik øst, snitter sydspidsen af Saltö og fortsætter til Varnarna. Selvom teltpladsen er angivet på øens sydside, går vi alligevel først gennem et smalt løb på nordsiden, da det umiddelbart virker mere beskyttet for vind og vejr. Der er et tydeligt skift i omgivelserne fra ydre til indre skærgård. Hvor der længere ude virker mere friskt og salt med hav og strand, er der herinde mere søagtigt med sivområder, stillestående vand og skyggefuld skovbevoksning. Samtidig er det blevet sent og halvmørkt, så

det frister ikke rigtigt. Der er heller ingen indlysende pladser, og vi vil derfor gå ud igen gennem en kanal, som er angivet på kortet, men den er ikke passabel, så vi må 2 km udenom Gunnarsholm for at komme om på ydersiden af Varnarna. Her går vi op på stranden og slår teltene op i den mørke skovkant. Vi synes, det er lidt af et skod sted, men klokken er blevet mange og vi er skrupsultne, så det får være, og vi kommer først i seng ved midnatstid. Øvre på Rossö kan vi høre, at nogle unge mennesker har gang i en rave koncert, men de lukker og slukker heldigvis hurtigt, så vi kan få nattero.

Søndag d. 14. juli: Varnarna – Tjärnö rundt – Varnarna. 17,1 km

Morgensolen koger os ud af teltet, og da vi kommer ud og ser os lejren i det nye lys efter en god nats søvn, må vi revurdere pladsen, for her er faktisk rigtig dejligt. Solrigt og med dejlige flade klipper til køkken og

samvær. I dag vil vi rundt om Tjärnö. Vi går først vest om øen og nordpå under broen, som forbinder Tjärnö med Saltö. Her er en strid vind og gode bølger, så vi går ind til en bebyggelse for at tanke vand og beslutter os så for at vende om og tage tilbage til lejren og i stedet gå øst om Tjärnö op gennem det beskyttede sund mellem øen og fastlandet. Her er anderledes fredeligt og læ. Her ligger 4 store campingpladser, hvor campingvognene står tæt i lige rækker og nærmest ligner en flygtningelejr. Vi priser os lykkelige for, at vi selv er så uafhængige og frit kan bestemme, hvor vi vil bo. Undervejs lægger vi ind til Trollholmen for at se på en plads til evt. fremtidig brug. Her har to norske piger netop slået lejr, og pladsen er rigtig fin, men desværre ikke stor nok til 3 telte, så vi må finde andre muligheder, når vi skal flytte i morgen. Det er en afvekslende

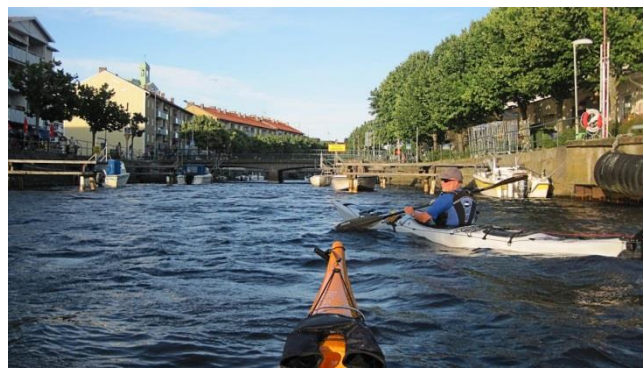
Det ligner en svær fødsel

tur med kanaler, broer, indhak og smalle sund med grundt vand, så vi nogle steder kun lige kan få dyppet pagajen. Selv herinde i de beskyttede farvande, må vi flere gange kæmpe os frem i strid modvind på kortere strækninger, ind til vi igen finder læ rundt om det næste hjørne. I det nordvestlige hjørne af Tjärnö vil vi skære inden om Killingholmen og Lindholmen for ikke at komme ud i havet. Vi kan se på kortet, at vi skal krydse en vej og ved ikke, om der er dæmning eller bro, men vi tager chancen. Det viser sig, at der er to betonrør, som vist nok er store nok til, at man kan komme igennem med kajakken. Jo nærmere vi kommer, jo lavere bliver vandet og 100 m. fra røret sidder vi fast og må stå ud og får en forskrækkelse, for vi synker i mudder til knæene, og det er svært at komme fri igen. Teknikken består i at lægge en passende del af kropsvægten på kajakken, så

den stadig går fri af bunden, og samtidig stampe af sted med korte, hurtige skridt, så man ikke når at synke for dybt og sidder fast, men det er tungt arbejde. Tættere på rørene bliver det igen dybere, så vi kan sætte os i kajakken og glide gennem røret med hovedet og kroppen enten fremover eller godt tilbage. En kilometer længere fremme lægger vi ind til en campingplads, hvor vi køber en is og kommer af med affaldet. Efter endnu en kilometer kommer vi forbi den marinebiologiske station, hvor havforskningsskibet Nereus ligger fortøjet. Så går vi under dagens sidste bro, og snart er vi tilbage i lejren og kan nyde aftenen sammen.

Mandag d. 15. juli: Vanarna – Karholmen (ud for Strömstad). 12,2 km.

Vi pakker lejren sammen efter frokost og forlader Vanarna ved 14 tiden i kraftig medvind og medstrøm, hvor vi konstaterer, at vi kan holde en fart på 6 km/t - uden at ro! Følger ruten fra i går øst om Tjärnö, men i stedet for at dreje mod vest ved Tangeholmen fortsætter vi nordpå med Daftö på venstre side. Kortet viser, at vi her kan gå både øst og vest om Daftö-Valö for at komme op mod Strömstad, men vores bibel fortæller, at sundet mod øst er så lavt, at vi ikke skal regne med at kunne komme igennem. Altså drejer vi mod vest og får en kraftig vind lige i snuden de næste 2 kilometer. Længere ude blæser det 14 m/s, og selv herinde må vi sammenbidte kæmpe os rundt om sundets fremspring, og søge læ og pauser, hvor det er muligt. Først da vi atter kan dreje nordpå, kan vi puste ud og nyde turen op til Karholmen, som er vores mål. Vi ror rundt om øen og tager den i øjesyn. Den anbefalede teltplads ligger på østsiden, men vi vælger at lægge os på solsiden mod vest. Efter at have slået lejr tager Anne-Mette og Kim på en aftentur ind til Strömstad, inden vi lægger os i posen.

Kim og Anne-Mette i Strömstads kanaler

Tirsdag d. 16. juli: Karholmen – Strömstad – Likholmen – Karholmen. 14,2 km.

Det stormede kraftigt i aftes og i nat, men i dag er det magsvejr igen med høj sol og let vind, så i dag tager vi alle en bytur til Strömstad. Først skal vi passere indsejlingen til byen. Vi vælger at gå over til Killingholmen,

”Pølserenden” – så smukt kan det gøres

udføres med sjæl, så man får lyst til at bo og leve her, og ikke bare fantasiløse firkantede klodser i grå beton med flade tage. Vel ude af bydelen kommer vi til en enorm marina med kæmpestore lystyachter, et kongrescenter og hotel i beton og glas. Vi tanker vand og kommer af med affaldet og tager så videre ind til den gamle bydel. Vi støder på endnu en mini kædefærge i stil med den på Koster og går så ind i den gamle kanal i centrum. Vi kan høre harmonikaspil på kajen og føler os hensat til Paris. Det er vanskeligt at finde landgang, så vi tager ud til sejlkлубben og gæstemarinaen, som ligger for enden af en lang mole. Vi spørger os for og får tilladelse til at lægge op på en pontonbro, hvorefter vi går på bytur. Vi ender på en italiensk restaurant ”Primi Piatti”, hvor vi får et himmelsk måltid mad under åben himmel i gårdhaven. Vi slentrer langs promenaden og indsuger det afslappede sejlermiljø på kajerne, inden vi køber ind i ICA markedet og bagefter nyder en is. Da vi kommer tilbage til kajakkerne, er pontonbroen et leben af børn og unge, optimistjoller og sejljoller, og vi ligger i den grad i vejen og kan næsten ikke komme til at søsætte. Instruktørerne har svært ved at skjule deres utilfredshed, så vi undskylder mange gange og skynder os det bedste, vi har lært. Vi ror tilbage til vores lejr for en kort bemærkning og tager så en aftentur ud i havet og runder Likholmen, inden vi ror tilbage. Det er ebbe, og Anne-Mette går ud og fjerner sten, så vi kan komme ind til lejren. Så går der rengøring i pigerne. Alt vores grej er efterhånden saltet godt ind, og vi får fedtede hænder, hver gang vi tager fat i en pagaj eller pakpose. Tøj bliver skyllet og kajakkerne bliver shinet og gejlet i den sidste aftensol. Kim og jeg studerer brochurer, som vi har samlet sammen inde i byen. Almindelig aftenhygge til sengetid. Vi har nu været på farten i 12 dage og endnu ikke fået en dråbe regn – fantastisk.

Luksusmåltid på ”Ristorante Primi Piatti”

Onsdag d. 17. juli: Karholmen – Tjurholmen – Strömstad – Karholmen. 23.9 km.

Vi går 1½ km stik vest til Halseholmene og krydser så nordpå og følger vestkysten af Syd og Nord Langö. Her fra krydser vi et par kilometer videre nordpå til den lille Tjurholmen. Her er en god vind og livlige bølger med refleks, så vi beslutter os for at holde rast i en vig, som skulle ligge på østsiden lige rundt om hjørnet. Det er som at træde ind i en helt anden verden. Vi kommer lige fra det åbne, urolige hav med blæst i håret og bølgesprøjt op ad klipperne, men her på østsiden er der læ og fladt vand. I den lille vig med en godt 100 m lang strand ligger mindst 20 store motorbåde ankre op og hundredvis af bade-

Der er dømt ren Riviera på Tjurholmen

gæster hygger sig på stranden og i klitterne. Børn tumler sig i vandkanten, og unge mennesker hygger sig i solen. Vi lægger op på stranden og finder en lille krog nær nogle høje klipper. Efter frokost bader vi i det lune vand og slapper af. Vi er kun 800 meter fra den norske grænse, og når vi åbner telefonerne bipper der hele tiden sms'er ind med velkomster fra skiftevis Sverige og Norge. Efter pausen hopper vi over Aspholmen og Tärnaskär til klippen med det manende navn Capri. Så går vi sydpå i det beskyttede sund mellem Nord og Syd Langö og fastlandet. Her ligger den ene herskabsvilla efter den anden med store plæner, der er trimmet som golfbaner. Det er bare lidt for friseret og unaturligt at se på. Alle har naturligvis bådebroer og store lystyachter, og ved en enkelt bro ligger endog et vandfly fortøjet. Jo, det er velhaver område. Vi er bare glade for, at vi har et telt, der står og venter på os. Der skal ikke slås græs og males. Længere mod syd kommer vi forbi et stort banner med teksten "Alaska", som reklame for et spøjst traktørstedsted og blomsterhave. Haven blev grundlagt af Hilma Wounsich, en fiskerdatter fra Syd-Hälsö, som i 1896 tog til Amerika for at søge lykken. Efter nogle år som tjenestepige i New York drog hun med goldrushet til Klondike og tilbragte nogle hårde år i guldgravermiljøet uden større held. Først da hun drog videre nordpå til det nordlige Alaska fandt hun endelig guld. I en alder af 60 år vendte hun sidst i 1920'erne hjem og overtog sin fædrene jordlod, og opførte her dette aparte anlæg med gærder, terrasser, tårne, tempel og pavilloner, alt sammen opbygget af natursten bundet sammen af cement. Ligesom den gang er der indrettet café og blomsterhave, som gæsterne kan nyde, når de har fortøjet båden ved anløbsbroen. Vi nøjes dog kun med at beskue arrangementet fra kajakken. Efter vores mening så den mere aparte end køn ud – den skiller sig i hvert fald ud fra det omgivende miljø. Længere mod syd krydser vi igen sundet og går endnu en gang gennem Pølserenden ind til centrum. Ude på havnepromenaden besøger vi en fiskerestaurant med udenørs servering på kajen. Vi bestiller en reje sandwich som

"Alaska" – mere aparte end kønt

aftensmad og I Guder, hvor er den lækker. Aldrig har vi spist så mange store friskfangede rejer, der smager af sommer og saltvand. Vi inhalerer sommerlivet i store mængder. Efter vores mening findes der ingen bedre ferieform end dette frie og uafhængige nomadeliv. Til sidst må vi dog løsrive os og finde tilbage til kajakerne. Vi tager forbi St. og L Björkholmen tilbage til lejren på Karholmen.

Torsdag d. 18. juli: Karholmen - gennem den indre skærgård til Vanarna. 17,7 km.

Vi har nu været i rundt i Sveriges nordligste kystområde. Ferien synger på sidste vers, og det er tid at vende næsen mod syd for at komme tilbage til vores udgangspunkt, så vi pakker lejren ned. Vi havde håbet på at gå på havsiden af skærgården, men der blæser stadig en frisk vind, så vi må følge de slyngede sund med små variationer fra vores tidligere gennemsejling. Et sted lægger vi ind til Långesand, en lille bebyggelse med en købmand og en mindre Naturum udstilling. Vi køber ind og fortsætter til Rossö Lyngholm for se, om vi kan komme videre sydpå uden om Rossö, men bølgerne er stadig for vilde, så vi vender om og går tilbage til Vanarna, hvor vi har ligget før. Nu kender vi den og ved, at det er en fin plads. Vi sætter

Landgang i Långesand

teltene på deres vante pladser i skovkanten og samles om aftensmaden i solen på de flade klipper og betragter den kraftige strøm som vinden presser forbi ude fra havet. Vi oplever et øjenbedrag. Hvis man et kort

stykke tid indstiller øjet på uendeligt på et punkt i strømmen og umiddelbart efter fokuserer på den flade, sribede klippe foran os, så forskyder klippens mønstre sig i forhold til hinanden. Lidt spøjs oplevelse.

Fredag d. 19. juli: Vanarna – Kackholmen – Bissen – Vadholmen. 9,8 km.

Her i lejren er det helt vindstille i den tidlige morgen. Vi morgenbader, spiser morgenmad, pakker sammen og stuver i kajakkerne. Tager endnu et bad for at blive svalet af, inden vi sætter os i det lune cockpit og forlader Vanarna ved 12 tiden. Vi går ud i havet til Klövskär. Her er stadig en god vind med store bølger fra

Undervejs på det blå ocean

NV og ditto dønninger fra SV, så det er rimeligt underholdende nogle kilometer, indtil vi kommer i læ mellem Innre Arsklåvet og Kackholmen. Her fra krydser vi over til Nötet og videre til Bissen, hvor vi lægger til for at bade og spise frokost. Så er det tid til at sige farvel til Anne-Mette. Vi andre er tæt på vores endemål, men Anne-Mette skal jo helt tilbage til hendes udgangspunkt i Grebbestad, 20 kilometer længere mod syd. Vi vinker farvel og ror de sidste par kilometer over til Vadholmen, hvor vi sov den første nat, små 800 meter fra bilerne på Resö.

Lørdag d. 20. juli: Vadholmen – Långeskär – Havstenssund - Vadholmen. 24 km.

Denne sidste, hele ro dag vil vi tage på langtur sydpå til Havstenssund. Vinden har lagt sig, så vi går ud i havet og følger de yderste øer og skær. Det er som altid en speciel stemning, der griber én, når man færdes herude mellem himmel og hav, hvor samtale forsvinder og blikket bliver fjernt. Tiden står stille og sceneriet synes det samme, fordi man bevæger sig så langsomt i forhold til fix punkterne. Yderst ude dukker Stora Svången - en høj klippe – op, og øverst står et fyr og nogle store træbygninger. Det er sikkert en tidligere fyr- og lodsstation, som kunne lede trafikken ind til Strömstad. Det må have været et ensomt liv herude ved verdens ende. Vi kan se, at der finder vedligeholdelsesarbejde sted, så man gør et stort arbejde for at bevare den maritime historie herude på skærene. Vi ændrer kursen til syd og lader stævnen kløve kilometer efter kilometer, hvor stilheden kun brydes af de rytmiske ro tag. Vi holder ind i den sydlige vig på Långeskär for at holde frokostpause og bade. Solen skinner fra en skyfri himmel. Vi er bare så heldige med vejret. Efter pausen går vi i nordøstlig retning mod den lille by Havstenssund, som primært driver muslinge- og hummerfangst. Der er en lang indsejling gennem sundet til byen, som ligger godt beskyttet mellem de omgivende øer. Først kommer vi til den lokale badestrand, som ligger afskåret fra byen af en høj klippe, men man har bygget en lang promenade, som går rundt om klippen på vandsiden. Svenskerne er verdensmestre i at indrette badefaciliteter på de mest umulige steder, og det er en fornøjelse at se, så meget de bliver brugt. Det kunne vi danskere godt lære noget af, men vi skal jo kæmpe med strandbeskyttelseszone og restriktioner af enhver tænkelig og utænkelig art. Havnen er fyldt med både i alle afskygninger, og der er fest på kajen. Havnen er spærret af for færdsel, og den er fuld af boder, udsalg af øl og madvarer og levende musik. Vi går i land og ser på alle aktiviteterne. Det viser sig, at vi er havnet midt i den årlige havnefest til fordel for Søreningstjenesten, der her i Sverige er en frivillig organisation, som drives helt uden statslig støtte. Man er derfor helt afhængig af indtægterne fra disse havnefester, fra private donationer,

Havnefest i Havstenssund

salg af sikkerhedsudstyr og medlemmernes kontingent. Det årlige medlemskontingent er på 700 kr. og et livstidsmedlemskab koster 15.000 kr. Ude i det lille havnebassin demonstrerer en af tjenestens små skibe sin manøvreedygtighed. Vi slutter besøget af med at nyde en is og ror videre nordpå. Vi spotter en række gode teltmuligheder undervejs og lægger ind til fiskerihavnen på Resö for at tanke vand, inden vi vender tilbage til lejren. Det gør godt med en gang aftensmad efter en lang dag på havet.

Søndag d. 21. juli: Vadholm – Resö. 721 m.

Vi står op kl. 6, for det er sidste feriedag, og vi har en lang dag foran os. Der ligger en tæt morgentåge over landskabet. Alt er vådt, og vi må pakke drivvåde telte sammen, men det giver en helt utrolig smuk morgenstemning over omgivelserne. Da vi er klar, ror vi feriens sidste godt 700 meter ind til Resö. Tågen letter gradvist undervejs, så da vi går i land, er der blå himmel og fuld sol som sædvanlig. Tænk. Vi har været af sted i 17 dage, kunnet ro hver dag og ikke fået én eneste dråbe regn! Det er heldigvis højvande, så vi kan ro næsten helt ind

Stemningsfuld morgentåge

med de fuldt lastede kajaker. Kim henter bilen, og Lotte tilbereder morgenmaden, mens Kim og jeg læsser kajakerne på taget. Så pakker vi det sidste, gør os klar til at møde civilisationen ved at skifte til landgangstøj, trimme overskæg m.m. og kører så til Grebbestad for at møde Anne-Mette. Vi mødes i kajakcentret på havnen, hvor vi køber lidt forskelligt grej. Så er det tid til afsked med området og hinanden. Lotte sætter sig

*Kim gør klar til at møde civilisationen
mens Lotte ser interesseret til*

over i Anne-Mettes bil. De skal via Helsingborg-Helsingør ruten til Fyn. Kim og jeg skal til Ystad og hjem. Vi har god tid og kører over Trelleborg til den lille idylliske Smygehamn, hvor vi går rundt og ser på miljøet. Her er havbad, fyr, kunstudstilling i de gamle købmandslagerbygninger, grill og restaurant og historiske kalkovne. Da vi har set os mætte, fortsætter vi til Ystad og spiser en burger på en fortovsrestaurant i centrum, inden vi kører ned til færgen, som afgår kl. 20³⁰. Det bliver sent, og vi er trætte, så vi aftaler at mødes dagen efter for at pakke ud. Kim sætter mig af på hjemadressen, hvor vi skilles og siger tak for en dejlig ferie.

Min GPS log sluttede på 220 km, men vi roede meget forskelligt, så nogle roede væsentligt flere, andre væsentligt færre kilometer, men som kortet viser, kom vi godt rundt i området. Sammenfattende kan man sige, at Koster og Strömstad er et meget smukt og afvekslende område at færdes i. Det er let at finde gode teltpladser, tanke vand, komme af med affald og fouragere undervejs. En række af øerne har tørklosetter og affaldsbeholdere. Det er et tæt befærdet sejler område, og der er folk næsten overalt, så hvis man ønsker ro og ensomhed, skal man hellere tage til St. Anna skærgård på østkysten. Vi var heldige at kunne opholde os ude på Koster øerne en hel uge pga. det gode vejr. Hvis vi kun havde kunnet færdes i den indre skærgård havde det været en anden oplevelse, og vi var gået glip af den specielle natur i den ydre skærgård, de små labyrinter mellem de tætliggende skær og ikke mindst sælerne. De mange farver og slyngede mønstre på de bløde klipper, som isen i sin tid har slebet glatte og de sorte diabasgange, som er resultatet af geologisk aktivitet i området, har vi ikke set andre steder. Det salte lune vand med den rige maritime flora og fauna. Med mere end 1500 soltimer om året er det det mest solrige område i Sverige. Alt i alt et spændende område, som vi varmt kan anbefale andre at besøge og selv gerne vender tilbage til en anden gang.